

Förskollärarytbildning Utbildningsvetenskap
HT 2018
Fakulteten för lärarutbildning

De lär från oss, vi lär från dem
Pedagogers interkulturella arbetssätt i
förskolan

Martina Nordahl och Nathalie Medin

Författare

Martina Nordahl och Nathalie Medin

Titel

De lär från oss, vi lär från dem – pedagogers interkulturella arbetssätt i förskolan

Engelsk titel

They learn from us, we learn from them – pedagogues intercultural work methods in preschool

Handledare

Ingmarie Bengtsson

Examinator

Hilma Holm

Sammanfattning

Studiens syfte ligger på medverkande arbetslags arbetssätt med interkulturalitet samt hur de planerar och arbetar utifrån ett interkulturellt perspektiv. Studien genomsyras av ett tänk kring *vi och de andra*.

Det svenska samhället präglas av många olika hemkulturer och med detta i åtanke anser vi att människor behöver få en förståelse och visa solidaritet för varandra, detta för att kunna skapa ett hållbart samhälle. Tidigare forskning beskriver även att ett tänk kring *vi och de andra* måste försvinna för att alla människor i samhället ska kunna se varandra som likvärdiga.

Pedagoger i förskolan har som uppdrag att bland annat föra det svenska kulturarvet såsom traditioner och högtider vidare till barnen i verksamheten.

I studien samlades data in genom ett kvalitativt frågeformulär där sex arbetslag från två olika förskolor deltog.

Resultatet visar att arbetslagen arbetar interkulturellt genom att intressera sig för barnens olika hemkulturer och hemspråk. Studien visar även hur jul, påsk, midsommar och barnens födelsedagar är de högtider och traditioner som är centrala i de förskolor som studien utgår från. I arbetslagen utgår pedagogerna från svenska normer och deras egen hemkultur när de väljer vilka högtider och traditioner de ska uppmärksamma tillsammans med barnen. Analysen av resultatet fokuserar på hur pedagogerna i studien anser att ett tänk kring *vi och de andra* inte får förekomma men trots detta är ändå en teori kring *vi och de andra* det som genomsyrar hela resultatet.

Ämnesord

Interkulturalitet, interkulturellt perspektiv, mångkultur, etnicitet, *vi och de andra*.

Innehåll

1. Inledning och bakgrund	4
1.1. Syfte och frågeställning	6
2. Litteratur och aktuell forskning	6
2.1. Ett tänk kring vi och de andra	6
2.2. Pedagogers interkulturella kompetens	7
2.3. Interkulturell pedagogik	9
2.3.1. Traditioner och högtider i förskolan	11
2.4. Teoretisk utgångspunkt	12
2.4.1. Interkulturellt perspektiv	12
2.4.2. Vi och de andra	13
3. Metod	13
3.1. Insamlingsmetod	13
3.2. Urval	15
3.3. Etiska överväganden	16
3.4. Genomförande	16
3.5. Bearbetning och analys	17
3.6. Metodreflektion	17
4. Resultat	17
4.1. Begreppet interkulturalitet	18
4.2. Att arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv	18
4.2.1. Språk och kommunikation	19
4.2.2. Interkulturella utvecklingsmöjligheter	21
4.3. Pedagogers interkulturella kompetens	22
4.4. Traditioner i förskolan	24
4.5. Analys av resultat	25
5. Diskussion	26

5.1. Begreppet interkulturalitet	26
5.2. Att arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv	27
5.2.1. Språk och kommunikation.....	28
5.3. Pedagogers interkulturella kompetens	29
5.4. Traditioner och högtider i förskolan.....	30
5.5. Framtida studier	31
6. Sammanfattning	32
7. Referenser	34

Bilagor:

Bilaga 1 – Kvalitativt frågeformulär

1. Inledning och bakgrund

När människor med olika kulturella bakgrunder möts och integrerar med varandra kan man beskriva detta med begreppet *interkulturalitet*. Interkulturalitet är ett ämne som är väldigt aktuellt i Sverige idag och i många fall präglas kultur av traditioner och normer. Under vår verksamhetsförlagda utbildning har vi upplevt att dagens förskolekultur genomsyras av bland annat firandet av högtider, matvanor och olika aktiviteter. En fråga som då uppstått hos oss är om pedagoger enbart planerar verksamheten utifrån svenska normer och traditioner eller om de faktiskt utgår från ett interkulturellt arbetssätt. Att arbeta med mångkultur och utifrån ett interkulturellt perspektiv är något som både Läroplanen för förskolan - Lpfö 98/2016 (Skolverket, 2016) och FN:s konvention om barns rättigheter (UNICEF, 2009) tar upp. I Lpfö 98/2016 kan man till exempel läsa att ett av förskolans strävandemål handlar om att varje barn ska få känna delaktighet i sin egen kultur samt respektera andra kulturer vilket går hand i hand med att varje barn ska få möjlighet att utveckla sin identitet och att känna sig trygg i den man är. Lpfö 98/16 tar samtidigt upp att pedagoger i förskolan ska föra det svenska kulturarvet vidare till barnen (Skolverket, 2016). Vi som blivande förskollärare känner osäkerhet kring att både utgå från svenska normer och samtidigt arbeta interkulturellt i verksamheten då vi ser det som två helt skilda utgångspunkter.

Arbetet med konventionen om barns rättigheter började år 1979. Tio år senare var den nya Barnkonventionen färdig. Idag har nästan alla länder skrivit på och samtliga länders regering lovar att följa de nedskrivna reglerna, vilka handlar om att skydda barnet och ta ansvar för att barnet får sina rättigheter. En artikel i konventionen handlar om barns lika värde. Alla barn har rätt att vara medborgare i ett land och att känna till sitt ursprung samt att alla barn har rätt till sitt språk, sin kultur och religion. Barn har även rätt att tänka fritt, tro på vilken gud de vill och att vara med i olika föreningar (UNICEF, 2009). Det Barnkonventionen beskriver här ovan innebär enligt oss att barn har rätt till ett eget identitetsskapande. Även i Lpfö 98/2016 kan man läsa följande: "Förskolan ska sträva efter att varje barn känner delaktighet i sin egen kultur och utvecklar känsla och respekt för andra kulturer" (Skolverket, 2016, s. 9).

Vi som forskare inom ämnet har kommit fram till att det behöver finnas en förståelse hos pedagoger för hur de kan planera verksamheten utifrån ett interkulturellt perspektiv och därför är vårt mål med studien att det ska kunna användas som ett reflektionsmaterial för personal i förskolan. Eftersom vi som framtida förskollärare känner en viss osäkerhet kring ett

interkulturellt arbetssätt så ville vi undersöka detta vidare. Vi tror att man som pedagog kan känna igen sig i de frågor och svar som tas upp i studien. Studien kan förhoppningsvis även ge förskolepersonal möjlighet att läsa om andra pedagogers resonemang kring hur man kan arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv och därmed ta till vara på den mångkultur som finns i förskolan.

Studien presenterar två av förskolans styrdokument: Läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) och Barnkonventionen (UNICEF, 2009). Dessa dokument ska vara centrala för pedagoger och kan påverka planeringen av arbetet så pass mycket att de blir relevanta i denna studie.

För att vi ska få ett hållbart socialt samhälle, nu och i framtiden så behöver vi tidigt lära oss att interagera med varandra på flera sätt. Att skapa förståelse och solidaritet för varandra är nödvändigt för en social hållbarhet i vårt samhälle. Då vi anser att personal på skolor och förskolor har ett ansvar att introducera denna typ av hållbarhet för barnen är studiens syfte tydlig för oss förskollärarstudenter. Att introducera hållbar utveckling för barn i förskolan menar Doverborg, Pramling och Pramling Samuelsson (2015) är av stor vikt då det faktiskt handlar om barnens framtid. Ämnet ska dock ses som en integration mellan sociala/ kulturella, miljö- och ekonomiska aspekter och de beskriver hur dessa tre pelare tillsammans skapar en hållbar utveckling för framtiden (Doverborg, Pramling & Pramling Samuelsson, 2015). Studien uppmärksammar social/kulturell hållbarhet i förskolan samt pedagogers arbetssätt kring interkulturalitet vilket vi bland annat grundar i Lahdenperäs (2004) resonemang:

I dagens Sverige, med tillhörighet i Europeiska Unionen, kan man med interkulturell utbildning öka ungdomars engagemang i internationella frågor och ansvar i samhällsfrågor utöver nationalitetsgränser (Lahdenperä, 2004, s. 12).

Även Läroplanen för förskolan beskriver att den växande rörligheten över nationsgränserna bidrar till en större kulturell mångfald i förskolan, vilket ger barn möjlighet att utveckla respekt och lära sig att ta hänsyn till alla människor oavsett bakgrund och etnicitet. Vidare beskrivs det att förskolan ska erbjuda utvecklingsmöjligheter kring barns förmåga att visa respekt och solidaritet (Skolverket, 2016).

1.1. Syfte och frågeställning

Studiens syfte ligger på medverkande arbetslags arbetssätt med interkulturalitet samt hur de planerar och arbetar utifrån ett interkulturellt perspektiv. Vi upplever att pedagoger i förskolan ställs inför olika dilemma när de förväntas arbeta interkulturellt utan att något barn ska känna sig utpekad. Därför utgår vi från följande frågeställningar:

- Hur arbetar pedagogerna interkulturellt i förskolan?
- Vilka kompetenser anser pedagogerna vara betydelsefulla för att arbeta interkulturellt i förskolan?
- Vad utgår pedagogerna från när de ska välja ut traditioner och högtider att uppmärksamma tillsammans med barn i förskolan?

2. Litteratur och aktuell forskning

Borgström och Graviz (2016) beskriver att interkulturalitet ofta används som en synonym till mångkulturalitet, det finns dock tydliga skillnader mellan begreppen. Interkulturalitet handlar om en interaktion mellan personer med olika kulturella bakgrunder medan mångkulturalitet handlar om ett tillstånd där flera kulturer finns sida vid sida men där ingen direkt relation existerar. Från denna förståelse får begreppet interkulturalitet en innebörd av att något *sker*, istället för att beskriva hur något *är* (Borgström & Graviz, 2016). I denna studie är det begreppet interkulturalitet som är ledande då forskningsfrågorna behandlar pedagogernas interkulturella arbetssätt. Borgström och Graviz (2016) beskriver att interkulturalitet kan bidra till en utveckling av solidaritet mellan människor i vårt samhälle, alltså att det finns en sammanhållning. Begreppet interkulturalitet används också för att beskriva lärares kompetens i mötet med barn som handlar om samhörighet och solidaritet (Borgström & Graviz, 2016).

2.1. Ett tänk kring vi och de andra

Lunneblad (2009) har utfört en studie kring pedagogers planering och utvärdering av deras arbete med olika kulturer i en förskola i Sverige. Studien utgår från observationer där deltagarna diskuterade mångkultur och barnens kulturella bakgrund. I studien var det tydligt att pedagogerna talade utifrån sina föreställningar kring *vi och de andra*. Från början nämnde inte deltagarna vilka *de andra* var utan författaren kunde i ett senare skede av studien uppfatta att med uttrycket *de andra* menades barn med utländsk bakgrund. Deltagarna var dock osäkra på vilka barn som räknades som utländska då vissa barn hade en utländsk förälder och en

svensk förälder. Pedagogerna utgick då istället från kulturella och religiösa skillnader för att komma fram till vilka barn de själva räknade som *de andra*. Osäkerheten hos deltagarna tog över deras diskussioner då de ofta ställde sig frågor kring vad det faktiskt var de skulle göra och hur de skulle kunna göra det. Pedagogerna menade att deras okunskap kring *de andras* kulturer hämmade dem från att uppmärksamma något annat än den kulturen som personalen var vana vid. I studien kan man läsa att pedagogerna menade att det är de utländska föräldrarna som får ta ansvaret för att just dennes land uppmärksammas. Deltagarna hade själva inte någon kunskap kring ämnet och lade därför ansvaret hos föräldrarna, vilket de senare insåg var fel. Författaren tolkade pedagogernas diskussioner som respektfulla mot både barn och föräldrar, däremot ansåg de inte att interkulturalitet är ett mål som tillhör deras ordinarie arbete eller något som är relevant för hela barngruppen. Studien visade alltså på att det gjordes en skillnad på barn och invandrabarn och att tänket mellan *vi och de andra* faktisk förekommer i förskolan (Lunneblad, 2009). Även Kultti och Pramling (2017) beskriver hur en förskollärare uttrycker sin oro kring att dela upp samhället utifrån *vi och de andra* då detta tänk kan skapa utanförskap. *De andra* ses då som personer som bryter mot de normer som är övergripande i samhället, samtidigt som det är lätt att tänka i förstärkta stereotyper även om tanken var på goda grunder från början (Kultti & Pramling, 2017).

2.2. Pedagogers interkulturella kompetens

Enligt Borgström (2004) måste personal i förskolan skaffa sig ett nytt förhållningssätt till den nya verkligheten. Det finns ett behov av att den pedagogiska kompetensen utvidgas så att man kan förstå konsekvenserna av migrationsprocesser och vad detta innebär. Förutsättningarna för en interkulturell kompetens är ett förhållningssätt som baseras på öppenhet och förståelse. Detta kan leda till en god kommunikation mellan individer som besitter olika etniska och kulturella bakgrunder (Borgström, 2004). Lahdenperä (2018) menar att det är viktigt att pedagoger har en förståelse för hur svårt det kan vara för nyanlända vårdnadshavare att uppfostra sina barn i en helt ny kultur. Föräldramöten och andra sammankomster i förskolan är inte alltid självklart i alla kulturer och därför blir det inte prioriterat av de utländska vårdnadshavarna då de inte har en förståelse för innebörden av dessa. Pedagogerna behöver utveckla sin interkulturella kompetens för att kunna kommunicera med alla vårdnadshavare och för att kunna beskriva den svenska förskolans arbetssätt och vilka värderingar förskolan arbetar efter (Lahdenperä, 2018). Att ha en grundläggande kommunikativ kompetens i det interkulturella arbetet kan enligt Lahdenperä (2008) handla om att ha en förmåga att lyssna in

olika kulturer på ett objektivt sätt. Att vara objektiv i ett sådant möte innebär att man är öppen för olikheterna, undviker fördomar och förutfattade meningar (Lahdenperä, 2008).

Lorentz och Bergstedt (2016) menar att vi lever i ett kunskapssamhälle vilket innebär att pedagogers roll har förändrats och fått en ny innebörd. Numera handlar det inte bara om att förmedla och lära ut kunskap utan det krävs även att man som pedagog själv är aktiv i lärandet. Pedagogiken handlar mer och mer om att vägleda barn och därför krävs det bland annat förståelse för hur unga söker kunskap och hur deras identitetsskapande växer fram. Att utgå från ett interkulturellt perspektiv innebär att man i olika kulturella möten klarar av att få djupare förståelse för varandra och att se de värdefulla aspekterna i mötet. Pedagoger i dagens förskola och skola behöver alltså ha interkulturell pedagogisk kompetens. Lorentz och Bergstedt (2016) har dock stött på stora motargument under sin studie till att denna kompetens behövs. Ett exempel på ett motargument som framförts, utifrån olika utgångsperspektiv är följande:

Mångkulturell utbildning är till för *den Andre*. Mångkulturell utbildning associeras till elever och personer med annan kulturell, etnisk eller religiös bakgrund än den svenska. Mångkulturella skolor finns i segregerade områden utanför samhället där behoven finns. Lärare och elever i skolor som befolkas av majoritetsbefolkningen behöver inte den utbildningen och de kommer ändå inte vara intresserade av mångkulturell utbildning. (Lorentz & Bergstedt, 2016, s. 33).

Andra motargument som de stött på under sin studie kretsade kring västvärldens egen kultur. Argumenten menade på att mångkulturell utbildning ifrågasätter västvärldens ideal och hotar kulturen, vilket på lång sikt kommer få västvärldens kultur att försvinna. I studien menar Lorentz och Bergstedt (2016) att dessa argument bygger på missuppfattningar kring vad en mångkulturell utbildning egentligen handlar om men eftersom argumenten faktisk var känslomässigt äkta måste de ändå respekteras av forskarna. Mångkulturell utbildning riktas ofta till självreflektion och olika typer av kulturanalys, rädslan för att ifrågasätta västvärldens kultur kan enligt forskarna vara en anledning till varför deltagarna kom med motargumenten. Att mångkulturella utbildningar skulle vara utformade för *den andre* är något som uppstått från skolans moderna normer inom moderniteten, ett exempel på detta kan vara att lärare anser att mångkulturell utbildning inte är relevant för just dem och deras elever. En mångkulturell utbildning ska alltså inte alls utesluta minoritetsbefolkningen utan ska vara tillgänglig för alla parter och därigenom skapa interkulturell kompetens hos både lärare och elever (Lorentz & Bergstedt, 2016).

2.3. Interkulturell pedagogik

Lunneblad (2013) menar att integrationspolitiken diskuterar mångkulturen som ett ideologiskt dilemma. Frågor som rör föräldrars delaktighet under högtider och traditioner inom skolväsendet och vardagliga rutiner som mat, tider och klädsel är exempel på dilemman. Ovannämnda ämne präglas av värderingar och normer utifrån människors kulturella identiteter och ens nationella samhörighet. Ett exempel som Lunneblad (2013) har observerat gällande koder i det svenska språket handlar om en frukostrutin i en förskola. Problemet som uppstår är att barnen ofta blir lämnade försent och missar frukosten. Pedagogerna beskriver att de inte är tillräckligt tydliga i kommunikationen med föräldrar då de ofta använder svenska koder i sitt sätt att tala. Att exempelvis använda sig av frasen: det är bra om ni är här klockan åtta, kan för en person med en annan kulturell bakgrund än den svenska tolkas som att de kan komma vid åtta men att det inte är ett tvång. En förälder som är uppvuxen i samma eller liknande kultur som pedagogerna kan förmodligen förstå att frasen sägs av artighet men egentligen menar pedagogerna att barnen ska vara på plats klockan åtta. I en observation på en annan förskola kunde författaren se en lösning på ovannämnt problem då avdelningen hade öppen frukost mellan klockan åtta och nio. En öppen frukost innebar att alla barn som kom mellan dessa tider blev erbjudna frukost. Pedagogerna och föräldrarna möttes på halva vägen och därmed undvek de att denna typ av problem uppstod (Lunneblad, 2013). Även Lahdenperä (2008) beskriver att fokus behöver ligga på att ta sig an den andres perspektiv och genom det få förståelse för olika normer och kulturer.

Enligt Lorentz (2016) innebär ett interkulturellt lärande ett lärande som sker genom interaktion och i sociala möten mellan människor med olika kulturella och etniska bakgrunder. Författaren redogör även för hur detta lärande visar på en process med byggstenar som ömsesidig respekt, jämlikhet och social rättvisa (Lorentz, 2016). Puskás och Andersson (2017) ger förslag på hur man som pedagog kan planera en aktivitet utifrån ett interkulturellt perspektiv. De fokuserar på samlingen i förskolan och ser det som en möjlighet att skapa lärandesituationer med barnen. Genom att introducera sagor och berättelser från olika kulturer ges barnen möjlighet att skapa en förståelse för andras bakgrunder och livssituationer. Författarna trycker dock på vikten av att tillsammans med barnen skapa diskussioner kring sagans syfte och bearbeta innehållet för att barnen ska få en djupare förståelse för andras kulturer (Puskás & Andersson, 2017). När man som pedagog har bestämt sig för vilket lärandeobjekt en aktivitet ska grunda sig i blir det också lättare att förstå hur aktiviteten kan byggas upp och att även tydligt kunna se vad barnen lär sig. För att kunna arbeta på ett interkulturellt sätt behöver pedagogerna även introducera

olika kulturer för barnen; ”Det man inte får erfarenhet av kan man inte lära sig” (Doverborg, Pramling & Pramling Samuelsson, 2015, s. 38). Straszer (2018) menar att barns språkutveckling kan utvecklas genom att de får möjlighet att använda språket på ett nyanserat sätt. Vidare beskriver författaren att pedagoger behöver ta tillvara på barns alla olika språkkunskaper och kulturella bakgrunder. Exempel på hur detta kan ske är bland annat att barn ska få tillgång till sagor, berättelser och musik på olika språk. Det kan även vara att barn ska få möjlighet att lära sig enskilda ord och begrepp från varandras språk. När barn får denna möjlighet till språkutveckling kan de använda sig av sina språkliga resurser för att utveckla sin kulturella identitet. I förskolan kan man alltså se flerspråkighet som en resurs och ett mål då alla barn får möjlighet att uppleva flerspråkighet. Med detta synsätt i åtanke skapas en likvärdig förskola för alla (Straszer, 2018). Asplund Carlsson och Lunneblad (2008) menar att det är genom samspel med varandra utifrån samhällliga och ideologiska krav som barnen hittar sig själva och bildar sig en egen identitet. Lunneblad (2013) förklarar att det finns studier som är gjorda i förskolor i Sverige som visar att pedagoger vill hitta det gemensamma hos barnen för att skapa gemenskap genom deras erfarenheter. I förskolans barngrupper skapas ofta det gemensamma genom traditioner, rutiner och det svenska språket. Det finns dock en tendens att pedagoger undviker att tala högt om barnens kulturella bakgrunder förutom under uppmärksammandet av högtider då det istället ses som en fördel i verksamheten (Lunneblad, 2013).

Kultti och Pramling (2017) menar att det finns en svårighet i att vara objektiv kring kulturella skillnader och att personal i svenska förskolor ofta har en åtminstone snarlik kulturell uppväxt som kan påverka deras tankesätt. Detta förklarar författarna genom ett exempel kring fenomenet tandfen. Då ett barn tappat sin tand i förskolan och sedan berättat detta för en pedagog så svarade hen per automatik genom att nämna tandfen för barnet. Detta gjorde pedagogen utifrån sina egna kulturella erfarenheter, eftersom hen växt upp med just detta fenomen. Något pedagogen inte tänkte på i detta fall var vilka kulturella erfarenheter just detta barnet hade kring fenomenet tandfen (Kultti & Pramling 2017).

Även Puskás och Andersson (2017) beskriver att många pedagoger i svenska förskolor har uppfostrats med en kristen grund och kristna traditioner och trycker på vikten av att det kulturella och religiösa arvet förs vidare till barnen. De redogör även hur förskoleverksamheten kan skapa ny mening och ny utformning av traditioner då pedagogerna själva väljer vad som ska uppmärksammas. Förskolan kan därför uppfattas som tillvaratagande på traditioner och

kultur men även som en plats som moderniserar och förnyar genom att pedagogerna själva skapar nya traditioner med hjälp av gamla (Puskás & Andersson, 2017).

Barn i den svenska förskolan har rätt att behålla sin etnicitet samtidigt som de ska få möjlighet att utveckla och uppleva nya kulturer. Barn har även rätt att känna gemenskap i flera kulturer vilket pedagoger i förskolan har ett ansvar för (Kultti & Pramling, 2017).

Förskolebarn har rätt till att behålla sina ”rötter” och rätt till att utvecklas, få uppleva vart de vill komma, vart ”fötterna” tar dem; att känna gemenskap och tillhörighet i flera kulturer. (Kultti & Pramling, 2017, s. 9).

Logvinova (2016) menar att det är först under senare årtionden som man frångått den schweiziske pedagogen Piagets tankar kring att barns identitetsskapande startade först vid tio–elva års ålder. Redan i tre–fyra års ålder inleder barn en process i att hitta sin identitet i form av rastillhörighet och etnicitet. Författaren förklarar också att barns användning av olika media, sociala möten och samhället i stort kan påverka barns process i att hitta sig själva (Logvinova, 2016). Etnicitet betyder att människor ofrivilligt klassas som en grupp där medlemmarna delar samma kultur och identifierar sig på samma sätt som övriga medlemmar. Kulturell identitet, religion, språk och livsstil är grundläggande i etniciteten (Lahdenperä, 2004). Även Asplund Carlsson och Lunneblad (2008) beskriver att identiteter blir till i samspel med omgivningen och de normer och krav som den ställer på människan. De ställer sig också frågan vilka förväntningar som ställs på barn i tidig ålder när det gäller deras identitetsskapande. Detta kan leda till frågor som: är du kvinna eller man och är du svensk eller invandrare? (Asplund Carlsson & Lunneblad, 2008). Med tanke på ovannämnda studier kring barns identitetsskapande och att detta faktiskt är en process som inleds i tidig ålder behöver pedagoger därför aktivt arbeta utifrån ett interkulturellt förhållningsätt redan i förskolan (Lorentz & Bergstedt, 2016).

2.3.1. Traditioner och högtider i förskolan

Puskás och Andersson (2018) sammanfattar sin förståelse för den svenska förskolans läroplan som att pedagoger har ett uppdrag att föra vidare det svenska kulturarvet såsom traditioner, historia och kunskap från en generation till en annan. Författarna menar att det inte går att utläsa hur detta ska gå till och inte heller huruvida religion ingår i svensk kultur utan att detta är något man inom arbetslaget måste tolka för att kunna föra det vidare. Trots att pedagogerna förväntas tolka kulturarvet själva är förskolans traditioner ofta knutna till den kristna tron

såsom jul och påsk. Puskás och Andersson (2018) utförde en studie kring hur mycket religionens historia pedagogerna valde att uppmärksamma gällande påsken. På båda förskolorna i studien frågade man barnen hur deras tankar kring firandet av påsken gick och det övergripande svaret från samtliga barn handlade om jakten efter påskägget. Forskarna i studien kom därmed fram till att religion inte var något centralt i barnens diskussioner kring påsken. På båda förskolorna fanns det pedagoger med olika religiösa, etniska och kulturella bakgrunder trots detta var det de kristna traditionerna och högtiderna som låg till grund för verksamheten (Puskás & Andersson, 2018).

2.4. Teoretisk utgångspunkt

Denna studie utgår från ett interkulturellt perspektiv som beskriver hur förskollärare kan få en förståelse för andra människors kulturer genom att aktivt ta sig an den andres perspektiv. Under studiens gång har även ett tänk kring *vi och de andra* blivit synligt. Eftersom denna studie är tänkt som ett reflektionsmaterial för verksamma förskolepedagoger så beskrivs tänket kring *vi och de andra* på ett sådant sätt att läsaren kan börja reflektera över sitt eget arbetssätt. Om läsaren använder begreppen omedvetet så kan hen i så fall med stöd av denna studie använda sig av det interkulturella perspektivet och reflektera kring varför begreppen används.

För att kunna se pedagogernas interkulturella arbetssätt och interkulturella kompetens krävs det att vi som forskare utgår från ett interkulturellt perspektiv för att kunna tolka och analysera deltagarnas resonemang.

Begrepp som interkulturalitet, interkulturellt perspektiv, mångkultur, etnicitet och *vi och de andra* behandlas genomgående i studien.

2.4.1. Interkulturellt perspektiv

Lorentz och Bergstedt (2016) redogör för hur det mångkulturella och postmoderna samhället idag har fyra faktorer som är centrala för olika nya pedagogiska perspektiv. De fyra faktorerna är: internationalisering, globalisering, individualisering och den ökade kulturella mångfald i stora delar av västvärlden, genom dessa begrepp uppstod ett interkulturellt perspektiv. Kännetecknen för ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv i förskolans verksamhet präglas av mångkultur i lärandemiljön, alltså att det förekommer olika kulturella uppfattningar hos de involverade som ofta är baserade på olika etniska bakgrunder (Lorentz & Bergstedt 2016). Lahdenperä (2008) beskriver ett interkulturellt perspektiv då förskollärare får en förståelse för andras kulturer genom att aktivt ta sig an den andres perspektiv. Det finns även kritiska aspekter

kring ett interkulturellt perspektiv, exempel på dessa aspekter kan vara att kritiskt granska sin egen kulturs historia och värderingar (Lahdenperä, 2008).

2.4.2. Vi och de andra

Sedan tidigt 1900-tal har vi människor lärt oss att tänka i dikotomier, alltså motsatspar, vilket i detta fall innebär ett tänk kring *vi och de andra*. Om människor vågar bryta sig loss från *vi och de andra*-tänket kan man upptäcka att alla människor har såväl likheter som olikheter och därigenom se varandra som likvärdiga. Detta är av stor vikt för att pedagoger och barn ska kunna uppnå en god kommunikativ och social interaktion (Lorentz & Bergstedt, 2016). Kultti och Pramling (2017) menar att generalisering ibland kan bli synligt genom att tänka i Sverige är det *si och* i Danmark är det *så*. Precis som Lorentz och Bergstedt (2016) så beskriver även Kultti och Pramling (2017) att detta tänk måste bort då människor är olika oavsett kulturell bakgrund, kön eller språk. Olikheter och likheter är i princip omöjliga att upptäcka innan det skett ett personligt möte mellan människor. Olikheter och likheter kommer alltid finnas i mänskligheten och genom sociala möten kan generaliseringen av varandras kultur och etniska bakgrund minska (Kultti & Pramling, 2017). Att tänka och agera utifrån sin egen och kring andra människors identitet, enskilt eller i grupp, kan uppfattas som både positivt och negativt. Exkludering och förtryck såväl som inkludering och tillhörighet är mänskliga handlingar som kan uppstå när människor agerar utifrån olika identiteter. Identitetsbegreppet kan användas när man ställer sig frågor som: Vilka är ni? Vilka är vi? Efter detta kan man ställa sig frågan: Hur är vi lika och/eller olika? (Lorentz & Bergstedt, 2016)

3. Metod

Detta avsnitt inleds med val av insamlingsmetod följt av urval och etiska övervägande. Därefter beskrivs genomförandet av studien samt en avslutande metodreflektion.

3.1. Insamlingsmetod

I studien samlades data in genom ett kvalitativt frågeformulär där deltagarna blev ombudda att svara på sju stycken öppna frågor gällande deras arbetssätt kring interkulturalitet. Formuläret delades inledningsvis ut till fyra arbetslag på en förskola i en medelstor kommun där fjorton pedagoger svarade på formuläret. Under studiens gång upptäcktes det att den data som samlats in behövde utvecklas djupare men med de forskningsetiska principerna i åtanke med särskilt fokus på sekretess, fanns inte möjligheten att göra om studien på samma förskola. Vi valde

därför att dela ut frågeformuläret till ytterligare två arbetslag på en annan förskola. Fokus vid andra utlämningen låg inte enbart på deltagarnas uppgift att svara på frågorna utan även på deltagarnas diskussioner kring frågorna.

Denscombe (2016) menar att i en insamling där det handlar om frågeformulär så är det viktigt att i ett tidigt skede vara på det klara med om man har att göra med fakta eller åsikter. I denna studie rör det sig om ett frågeformulär med fokus på åsikter eftersom det bland annat berör pedagogers värderingar och olika arbetssätt. Det kvalitativa frågeformuläret är utformat med öppna frågor där respondenten själv får möjlighet att bestämma svarets innehåll samt hur långa svar de vill eller behöver ge. Fördelen med ett frågeformulär kan alltså vara att den svarande får möjlighet att uttrycka sig fritt med egna ord. Nackdelen med öppna frågor kan dock vara att det krävs en större ansträngning från deltagarna då de oftast behöver lägga ner mer tid på svaren än om frågan endast kräver ja och nej svar. Ur undersökarnas perspektiv kan öppna frågeformulär leda till tidskrävande analyser för att på sikt få ett välarbetat, användbart resultat (Denscombe, 2016). Trots att det finns risker, rent tidsmässigt med öppna frågor var detta ändå den metod som lämpade sig bäst för undersökningen i denna studie.

Valet att använda sig av en kvalitativ studie motiveras genom att det finns en risk att man inte får ett tillräckligt användbart material i en kvantitativ studie. Eliasson (2006) menar att kvalitativa studier kommer åt data som man med hjälp av kvantitativa studier inte kommer åt eftersom de är omöjliga att kvantifiera (Eliasson, 2006). Det finns en del utmaningar med en kvalitativ analys och den största utmaningen kan enligt Fejes och Thornberg (2015) vara att skapa mening ur en omfattande mängd data. Man behöver sortera ut de irrelevanta för studien och istället få syn på betydelsefulla mönster i det empiriska materialet (Fejes & Thornberg, 2015). Eftersom pedagoger i den svenska förskolan arbetar i arbetslag blev det i denna studie mer relevant att höra arbetslagets resonemang än den enskilde pedagogens. Med Fejes och Thornbergs (2015) synsätt i åtanke förstärktes våra tankar kring användandet av arbetslag i studien. Att använda sig av större grupper istället för enskilda pedagoger passade bäst in i studiens tidsplan då det fanns en risk att enskilda intervjuer skulle innebära för mycket och för bred data.

Efter halva studiens gång då första insamlingen av data hade skett förstod vi som forskare att svaren i formulären var för korta för att kunna förstås och tolkas av oss. För att de svar som redan samlats in inte skulle vara oanvändbara så valde vi att utveckla metoden. Denna metodutveckling innebar att istället för att enbart lämna ut frågeformulären till förskolan och

ge deltagarna en vecka på sig att svara så var även vi som forskare med under arbetslagets diskussion kring frågeformulären där vår enda uppgift var att skriva fältanteckningar. Denscombe (2009) menar att användandet av fältanteckningar har sina fördelar och det kan handla om att observatören kan dokumentera detaljer som i analysen av resultatet blir av stor vikt, exempelvis vilken stämning det är i arbetslaget.

Genom ett kvalitativt frågeformulär vill vi få svar på hur pedagogerna arbetar med kulturella aspekter i varje förskola och även få svar på hur pedagogernas resonemang kring interkulturalitet går. Resultatet av undersökningen reflekteras kring och jämförs med tidigare forskning i diskussionen.

3.2. Urval

Urvalet i studien begränsades i ett tidigt skede då studien är ett förskoleinitierat projekt där en specifik förskola efterfrågat samarbete i syfte att studera ämnena mångkultur samt traditioner. Vi har dock inte fått någon information om denna förskola är mångkulturell eller inte. Med tanke på denna efterfrågan var det givet att just denna förskola och pedagogernas arbetssätt skulle vara utgångspunkten i studien. I början av studien var tanken enbart att samarbeta med den förskola som efterfrågat information kring ämnena men som tidigare nämnts så behövde studien utvidgas. Snöbollseffekten som enligt Trost och Hultåker (2016) innebär att något växt sig större och större allt eftersom syns i studien på så sätt att vi gått från att undersöka ett arbetslag till sex arbetslag. Vi har alltså använt oss av en viss form av bekvämlighetsurval där vi tagit hjälp av det första arbetslaget för att utöka studien till fyra arbetslag. Därefter har vi själva tagit kontakt med ytterligare en förskola, för att utöka deltagarantalet till sex arbetslag vilket i denna studie omfattar sammanlagt tjugo pedagoger. Denna förskola valdes då vi redan innan undersökningen visste att den var mångkulturell. Enligt Trost och Hultåker (2016) är bekvämlighetsurval den mest lämpade metod för just kvalitativa studier vilket i detta fall innebär ett kvalitativt frågeformulär.

Studien fokuserar på hur pedagoger arbetar med interkulturalitet i förskolan och hur de planerar utifrån ett interkulturellt perspektiv. Då vi var intresserade av arbetslagets arbetssätt och deras resonemang är det pedagoger i just förskolan som deltar i studien. I studien skiljer vi inte på förskollärare och barnskötare utan fokus ligger på pedagoger i arbetslagen då befattning inte bedömdes som relevant för studien. Fokus ligger med andra ord enbart på pedagogernas arbetssätt och erfarenheter, därför är det irrelevant för studien att ta reda på pedagogernas ålder eller kön.

3.3. Etiska överväganden

Det första som gjordes inför uppstarten av denna studie var att skapa ett missivbrev. Eftersom studien genomfördes i form av ett kvalitativt frågeformulär där deltagarna svarade i grupp så fanns det information i missivbrevet om att en inlämnad enkät sågs som ett samtycke att delta.

Som forskare finns det vissa skyldigheter att förhålla sig till gällande de etiska forskningskraven/principerna. I Vetenskapsrådet (2002) kan man ta del av de forskningsetiska principerna och i denna studie är dessa av stor vikt då både förskolorna och de deltagande pedagogerna är anonyma i den mån det går, alltså att inga namn eller personnummer samlas in i studien. Allt material som samlas in hanteras med en sådan sekretess att ingen person eller plats kan pekats ut. De pedagoger som blivit erbjudna att delta har även fått information om att det är frivilligt och att det när som helst är möjligt att hoppa av. All insamlad data förvaras på ett för allmänheten oåtkomligt sätt. Det har även givits ut information till deltagarna om att all grundinsamlade data enbart är tillgängligt i denna studie (Vetenskapsrådet, 2002).

3.4. Genomförande

Vi inledde denna studie med att lämna ut de kvalitativa frågeformulären till den förskola som initierat detta projekt. Vi bad pedagogerna som ville delta att tillsammans som grupp, gärna i arbetslag diskutera och motivera frågorna som ställdes (se bilaga 1). Deltagarna som i detta fall var fjorton stycken fördelat på fyra arbetslag fick fem arbetsdagar på sig att svara. Efter de fem förutbestämda arbetsdagarna bad deltagarna om mer tid för formuläret vilket vi utökade med tre arbetsdagar. När vi återfått frågeformuläret och börjat bearbeta materialet var det tydligt att den data som samlats in var något tunn och till viss del svår att tyda. I samråd med vår handledare beslutade vi oss för att utöka deltagarantalet i studien och därmed även utveckla metodvalet. Med en ännu tydligare presentation av formuläret till de nya deltagarna med betoning på vikten av att svara tydligt och brett utfördes formuläret återigen. Denna andra gång var även vi forskare på plats för att skriva fältanteckningar med fokus på deltagarnas diskussioner kring frågorna.

Skulle studien göras om kan liknande resultat uppstå samtidigt som det kan bli ett helt annat resultat. Detta beror på att studien genomfördes på specifika förskolor i specifika arbetslag och skulle studien göras om sker detta med stor sannolikhet på andra förskolor, med andra arbetslag som besitter andra erfarenheter och kompetenser. Frågeformuläret skapades utifrån studiens forskningsfrågor, därigenom blev validiteten hög då vi har skapat frågor kring vad studien faktiskt undersöker.

3.5. Bearbetning och analys

Resultatet av frågeformulären från de fyra första arbetslagen samt svaren från de två arbetslagen som deltog senare i studien med tillhörande fältanteckningar diskuterades av oss forskare. Samtliga svar delades in i följande fyra kategorier: begreppet interkulturalitet, att arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv, pedagogers interkulturella kompetens och traditioner i förskolan. Kategorierna skapades utifrån de frågor som benämns i frågeformuläret och som senare även blev rubriker i resultatdelen i denna studie. I fyra av sex arbetslag är ett tänk kring *vi och de andra* tydligt vilket gjorde det svårare för oss forskare att tolka resultatet då det inte alltid var självklart vilka *vi och de andra* innebar. Resultatet tolkades och kan uppfattas så att *vi* kunde betyda vi pedagoger eller vi som svenskar. *De andra* däremot tolkades enbart som de utländska barnen och vårdnadshavarna.

3.6. Metodreflektion

Inledningsvis var vår tanke att studien skulle genomföras genom gruppintervjuer. Fördelarna med denna metod jämförde vi i förhållande till Vygotskijs (1995) proximala utvecklingszon. Vygotskij som var en rysk psykolog under början av 1900-talet myntade begreppet den proximala utvecklingszonen och än idag är detta ett begrepp som lever kvar och används i dagens förskola. PZD som det också kallas handlar om det ”mellanrum” man lär i när man i interaktion med någon annan, som är mer kompetent än en själv. Det handlar alltså om att man lär när man samspekar med någon som kan mer om något visst än vad man själv kan, alltså det vi lär i samspelet med någon annan (Vygotskij, 1995). I planeringen av arbetet insåg vi tidigt att det fanns en risk för att gruppintervjuer skulle ta för lång tid att planera, genomföra och bearbeta, därför valde vi istället att använda oss av frågeformulär med syfte att få fram kvalitativa data. Eftersom det under studiens gång sker en förändring kring metodvalet när fältanteckningar tillkommit så blev det återigen möjligt att höra resonemangen i diskussionerna och inte enbart få färdiga svar. Genom att höra resonemangen kring frågorna i formuläret har vi kunnat få en djupare uppfattning och förståelse för vad pedagogernas svar grundas i. Vi har under studiens gång förstått att det är nödvändigt att ha kompletterande fältanteckningar för att kunna skriva ett grundläggande resultat.

4. Resultat

Under följande rubriker kommer resultatet av de kvalitativa frågeformulären och de fältanteckningar som gjorts att redovisas. Frågorna från formuläret ligger till grund för

skapandet av rubrikerna och resultatet delas därmed in i fyra olika kategorier vilka är följande: begreppet interkulturalitet, att arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv, pedagogers interkulturella kompetens och traditioner i förskolan. I den data som samlats in använder pedagogerna sig av begreppet *föräldrar*, i resultatet av studien är detta begrepp utbytt mot *vårdnadshavare* vid alla tillfällen förutom i direkta citat. Eftersom studien är utförd med två olika insamlingsmetoder kommer resultatet av de insamlade frågeformulären benämnas på så sätt att pedagogerna skriftligt svarat på formuläret. Resultatet från den andra förskolan där även vi forskare lyssnade på arbetslagens diskussioner kommer benämnas på så sätt att pedagogerna diskuterat fram svaren.

4.1. Begreppet interkulturalitet

Samtliga sex arbetslag är överens om att kultur är ett övergripande ämne inom interkulturalitet. Ett av arbetslagen diskuterar även att vi alla människor lär oss av varandra och hur viktigt det är att det finns ett samspel mellan ”oss svenskar” och invandrare, ”de lär från oss och vi lär från dem”. Dessa pedagoger menar att ingen personal i verksamheten får arbeta utifrån ett *vi och de andra* – tänk utan det är viktigt att lära sig leva tillsammans och att skapa en vi-känsla. Pedagogerna fortsätter diskutera begreppet utifrån hur man förhåller sig till människor med olika etniciteter och även tron på alla människors lika värde. De berättar även att:

Barnen kommer från olika länder, vi vill få ihop en bra barngrupp och skapa trygghet. Barnen har olika erfarenheter i sitt bagage och det är vår skyldighet att möta barn och föräldrar.

4.2. Att arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv

Samtliga deltagare av studien nämner begreppet solidaritet. Ett av arbetslagen skriver att solidaritet till alla människor är en viktig grund, sett ur ett interkulturellt perspektiv. Samma arbetslag skriver även att pedagoger i verksamheten ska ses som förebilder då barnen kan skapa ett accepterande förhållningssätt gentemot andra om de ser att de vuxna har det.

Vi har ett accepterande förhållningssätt till alla barn och föräldrarna i mötet.

Ett av arbetslagen diskuterar även att förskolepersonal måste markera hur man som medmänniska bör agera i det svenska samhället och därmed våga säga ifrån vid intolerans mot andra människor. Vidare förklarar arbetslaget av att de måste vara intresserade av barnens alla olika hemkulturer vad gäller till exempel val av kost och visa respekt gentemot dessa.

Vi accepterar alla barn för vilka de är, alla ska bli sitt bästa jag, vi möter alla med acceptans.

Även fast pedagogerna i detta arbetslag vill att de utländska barnen ska få ha kvar sin hemkultur så trycker de på vikten av att barn och vårdnadshavare anpassar sig till den svenska kulturen och blir en del av just denna; ”de ska ju bo här nu”. De menar även att då barnen medverkar i en mångkulturell barngrupp varje dag så kommer detta gynna barnens framtid då de automatiskt blir mer öppna och ser mångkultur mer som en självklarhet.

Vi är en grupp med blandade kulturer där alla medverkar och är en viktig del av verksamheten.

4.2.1. Språk och kommunikation

Samtliga arbetslag av studien trycker på vikten av att ha personal som kan tala barnens språk. Ett av arbetslagen diskuterar även att detta blir viktigt i bemötandet av vårdnadshavare. Arbetslaget beskriver också att det ofta kan vara problematiskt att enbart kommunicera på engelska då de har upplevt att många av de utländska vårdnadshavarna inte har tillräckliga kunskaper inom det engelska språket för att kunna föra en informationsrik dialog. Samma arbetslag använder sig därför av informationsblad på familjernas hemspråk för att undvika missförstånd mellan vårdnadshavare och förskolan. Trots att samtliga av de sex arbetslagen fick samma fråga gällande hur de arbetar utifrån ett interkulturellt perspektiv så var det enbart två av arbetslagen som valde att ge konkreta exempel på hur de faktiskt gör. Ett av arbetslagen skriver att de till exempel använder sig av QR-koder med sagor på olika språk, de lånar böcker från biblioteket på olika språk, lär sig säga hej på olika språk och de använder sig även av tecken och bilder när språket inte räcker till. Ett annat arbetslag skriver hur pedagogerna har sökt på internet och hittat födelsedagsånger på olika språk som de lyssnar på när barnen fyller år. Detta arbetslag berättar även att de är nyfikna på de utländska barnens hemspråk och fångar upp de ord som barnen använder sig av, senare diskuteras dessa ord. Det är däremot inte tydligt om dessa diskussioner kring ord enbart sker mellan det enskilda barnet och pedagogen eller i hela barngruppen. Ett annat arbetslag diskuterar dock att det inte gynnar de utländska barnen att läsa böcker på sina hemspråk utan att de istället ska fokusera på att lära sig det svenska språket.

Ett av arbetslagen skriver att språk och kommunikation är en typ av problematik som syns i verksamheten och där missuppfattningar lätt kan uppstå. Vidare menar de att språket kan göra att det blir svårt om barn-barn, barn-pedagog eller vårdnadshavare-pedagog inte kan

kommunicera fullt ut med varandra. Arbetslaget menar även att när språket blir problematiskt kan situationen lösas eller förenklas genom att ta hjälp av en tolk. Ett av arbetslagen diskuterar dock att ytterligare problem kan uppstå när en tolk blir inblandad. Vidare menar arbetslaget att det ibland kan förekomma situationer där tolken inte helt bemästrar varken det svenska eller det aktuella utländska språket fullt ut, därmed tolkas inte språken helt korrekt och fel information riskeras att förmedlas. Vidare diskuterades det i ett av arbetslagen att vårdnadshavare ibland inte tillåter att deras barn pratar sitt hemspråk i förskolan med varken andra barn eller personalen. Detta problem är även något som ett av arbetslagen förklarar skriftligt. Detta problem diskuterade det ena arbetslaget vidare kring då ett barn som inte talar eller förstår det svenska språket kan behöva hjälp från kompisar eller pedagoger som behärskar barnets hemspråk med att få fram till exempel information.

Ett av arbetslagen diskuterar att språkskillnader inte får ses som ett problem då det oftast finns enkla lösningar, dock kan dessa ibland vara tidskrävande. Ett exempel från detta arbetslag handlar om barnens förberedelser inför förskoleklass. Trots att det finns många förberedelser för de svenska barnen med att bland annat anpassa sig från förskolemiljö till skolmiljö så menar pedagogerna i arbetslaget att det kan vara ännu svårare för barn och deras vårdnadshavare med annan etnicitet än den svenska. Anledningen till att det kan uppfattas som svårare för de utländska familjerna handlar enligt pedagogerna om kulturskillnader. Enligt pedagogerna så krävs det att personalen är extra tydlig gällande hur den svenska skolmiljön är utformad och syftar då till exempel på hur viktigt det är att passa tider och följa scheman.

Vi är noga med att berätta hur vi vill ha det. Det är vår verksamhet.

En del som arbetslagen diskuterar kring i det interkulturella arbetet är vikten av dialogen med vårdnadshavarna. Arbetslaget diskuterar även hur viktigt det är att vara tillmötesgående och nyfikna på de utländska barnens vårdnadshavare och lyssna på deras frågor och funderingar. Vidare berättar de att det ibland kan förekomma klagomål på verksamheten från framförallt de utländska vårdnadshavarna, ett exempel på klagomål kan handla om att vårdnadshavarna har synpunkter på vem eller vad deras barn leker med i förskolan.

Ibland är föräldrar från olika kulturer lite kritiska på verksamheten. De vill bestämma tex mitt barn får inte leka med den. Vi är då tydliga att förklara hur vi arbetar.

Arbetslaget beskriver då även att det är viktigt att vara tydlig i detta mötet och förklara att trots synpunkter så kommer deras arbetssätt ändå grundas i den svenska förskolekulturen och i förskolans läroplan.

4.2.2. Interkulturella utvecklingsmöjligheter

Det råder skilda meningar mellan arbetslagen i studien gällande hur de önskar att arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv. Hälften av arbetslagen i studien vill utveckla sitt arbete med interkulturalitet tillsammans med barnen samtidigt som den andra hälften känner sig nöjda med sitt interkulturella arbetssätt. De som var nöjda med sitt interkulturella arbetssätt var de arbetslag som diskuterade frågorna, samt ett av de arbetslag som svarade skriftligt på frågeformuläret. Det var alltså de tre resterande arbetslagen som skriftligt svarade på formuläret som vill utveckla sitt interkulturella arbetssätt. Språkets betydelse utgör en del i den data som samlats in kring verksamhetens utvecklingsmöjligheter. Flera av arbetslagen påpekar, både muntligt och skriftligt, hur mycket det hade kunnat underlätta om det hade funnits språkstödjare och fler pedagoger med bredare språkkunskaper i verksamheten.

Hade underlättat om vi hade haft en pedagog i arbetslaget som pratar arabiska. Annars hade vi inte velat ändra någonting i verksamheten.

Ett arbetslag skriver att de vill utveckla det interkulturella arbetssättet och ger exempel på aktiviteter som de önskar kunna utföra i verksamheten. Några av dessa exempel handlar om att jobba mer med kartor och flaggor, uppmärksamma fler högtider och att även arbeta med sagor i barngruppen som de utländska barnen har med sig hemifrån. Vilka flaggor, kartor och högtider arbetslaget menar att de vill arbeta mer med framgår däremot inte. Dock tycker ett av de diskuterande arbetslagen att barnen inte ska läsa och lyssna på böcker på de utländska barnens hemspråk då det enligt dessa pedagoger hämmar barnen från att lära sig det svenska språket. Vidare redogör de för att det ska ses som en styrka att behärska det svenska språket och att detta kommer underlätta för barnen i deras vardag.

Ett av arbetslagen skriver hur de i arbetet med de yngsta barnen först och främst vill skapa en gemenskap i gruppen vilket kan göras med hjälp av ett gemensamt språk, i detta fall svenska. Vidare anser dessa pedagoger att det är först när det gemensamma språket finns som man kan arbeta på ett annat sätt med bland andra språk och traditioner. För att fånga upp alla barn i verksamheten diskuterar ett av arbetslagen att det är viktigt att vara lyhörd och se vilka signaler barnen sänder ut och anser att de själva varit noga med att se till barnens kroppsspråk.

Vi är bra på att fånga upp de som inte förstår genom att tolka in barnens kroppsspråk.

Det nämns skriftligt att ett av arbetslagen skulle vilja uppmärksamma utländska högtider och traditioner mer och även införa matveckor med ”deras” rätter. Ett annat arbetslag diskuterar ett förslag att bjuda in vårdnadshavare till verksamheten och därmed skapa ett gott samarbete vilket kan göra det lättare för pedagogerna att uppmärksamma de olika kulturerna med hjälp av vårdnadshavarna.

4.3. Pedagogers interkulturella kompetens

Att ha en förståelse för andra människor och olika kulturer är de övergripande ämnena i svaren när det kommer till vilka pedagogiska kompetenser som arbetslagen anser är viktigast. Det är tydligt att samtliga arbetslag tycker att förskolepersonal bör vara intresserade och öppensinnade för alla kulturer och barnens olika etniciteter. I ett av arbetslagen diskuterades vikten av att ha god kunskap inom området då de anser att det är genom okunskap som oförståelse och fördomar uppstår. Vidare menar samma arbetslag att det är viktigt att vara med i sin tid just för att skapa kunskap och förståelse för den mångkultur som råder. De beskriver även vikten av att exempelvis se på nyheterna för att kunna ha koll på vad som händer runt om i världen. Att hålla sig uppdaterad på detta sätt anser arbetslaget vara nödvändigt för att kunna få en förståelse för vad nyanlända människor kan ha upplevt i ett tidigare skede. De diskuterar också hur viktigt det är att förskolepersonal får den kompetensutbildning kring trauma som krävs för att möta såväl vårdnadshavare som barn på flykt.

Vi behöver ha en förståelse för andra människor från olika kulturer. Alla har inte samma förutsättningar som vi.

Ett av arbetslagen diskuterar att många av de utländska familjerna inte tycker att det är lika viktigt att passa tider till skillnad från de familjer som är uppvuxna i Sverige. De beskriver till exempel att utländska vårdnadshavare har svårare att följa schema när det gäller hämtning och lämning av barnen. När det kommer till matsituationer i förskolan ger ett av arbetslagen ett muntligt exempel på ett problem de flera gånger har stött på när ett yngre barn vill äta griskött men där vårdnadshavaren förbjudit detta med hänvisning till deras kultur. Pedagogerna berättar att de måste följa vårdnadshavarnas uppmaning kring detta men känner att de inte har tillräckligt mycket kunskap för att förklara varför barnet inte får äta just den maten. En annan

kulturskillnad kan handla om klädkoder. Ett arbetslag diskuterar att familjer som kommer från länder där det är annat klimat än i Sverige kan ha svårt att anpassa sig efter väderskillnaderna och har sällan kläder efter väder. Framförallt så ser arbetslaget en problematik under vinterhalvåret då barnen inte har med sig tillräckligt varma kläder. Det är inte heller självklart för alla vårdnadshavare att barnen kommer vara utomhus trots att det regnar och har därför inte lämnat några regnkläder i förskolan till barnet. Arbetslaget berättar även hur vårdnadshavare ibland kan säga att deras barn inte får klä av sig för mycket i förskolan vilket kan skapa problem vid vattenlek eller varmt väder. De förklarar att detta beror på kulturskillnader då de anser att det oftast är utländska vårdnadshavare som har detta tänkt.

Ett arbetslag diskuterar hur viktigt det är att våga be om hjälp. Om man har tillgång till specialpedagog, tolk eller språkkunniga kollegor så kan detta underlätta arbetet i verksamheten. De påpekar även att personalen ska vara öppen för att fråga vårdnadshavare om hjälp runt ämnen som rör familjernas hemkultur och religion. De har dock upptäckt att detta inte alltid är lämpligt utan man behöver känna in situationen och personkemin för att undvika eventuella förolämpningar. Pedagogerna beskriver att det finns de familjer som vill glömma sin hemkultur då de kanske upplevt traumatiska händelser, samtidigt som det finns familjer som gärna delar med sig av sina erfarenheter och kunskaper.

En annan kompetens som diskuteras i ett av arbetslagen är den språkliga kompetensen. Med språklig kompetens menar arbetslaget att man behöver tänka på att vara tydlig när man pratar med barn och vårdnadshavare som inte behärskar det svenska språket. De menar även att pedagoger bör tänka på hur det svenska språket framförs, att prata tydligt och att använda sig av enklare ord. Att använda sig av kroppsspråk i kommunikationen mellan människor för att förtydliga information kan hjälpa båda parterna i en dialog att få fram det de vill samt förstå den andres tankar. I den data som samlats in nämns det skriftligt att en kompetens kring TAKK-tecken¹ kan förenkla vardagen i verksamheten för såväl barn som personal. Pedagogerna beskriver just TAKK-tecken som en del av den interkulturella kompetensen och i den interkulturella utbildningen tillsammans med barn i förskolan.

Begrepp som studiens deltagare anser vara övergripande inom det interkulturella arbetssättet när det gäller just kompetens är empati, lyhördhet och att vara öppensinnad. Att se barn som individer och inte utifrån vilken etnicitet personen har anses vara en viktig aspekt, vilket

¹ Tecken som Alternativ och Kompletterande kommunikation. Specialpedagogiska myndigheten (2010). Hämtad online 2018-11-08.

<https://www.lulea.se/download/18.720b4fb7142076648231205/1383508899332/TAKK.pdf>

diskuteras utifrån arbetslagets interkulturella perspektiv. Som pedagog behöver man även ha en förståelse för alla människors lika värde och vidare menar pedagogerna att om man inte har denna kompetens kan man inte arbeta inom förskoleverksamheten.

4.4. Traditioner i förskolan

Jul, påsk, midsommar och barnens födelsedagar är de övergripande traditioner och högtider som samtliga av arbetslagen i studien anser är viktigast att uppmärksamma i förskolans verksamhet.

Dessa högtiderna ligger så rotade i vår kultur i förskolan, även om vi pratat om att vi vill uppmärksamma fler traditioner, men vi saknar kunskap och tid.

Även halloween, lucia, alla hjärtans dag, höstfest och nationaldagen nämns såväl skriftligt som under diskussionen av undersökningen. Det är tydligt att alla medverkande arbetslagen väljer de traditioner och högtider som enligt pedagogerna alltid har genomsyrat den svenska kulturen. Ett av arbetslagen diskuterar att jul, påsk, midsommar och födelsedagar är de största högtiderna och pedagogerna trycker därför på hur viktigt det är att just dessa uppmärksammas.

Vi väljer de svenska traditionerna för att barn och föräldrar ska få en insyn i det svenska traditionerna.

I ett av arbetslagen är pedagogerna tydliga i sin diskussion med att de gärna lyssnar på barn och vårdnadshavare när de berättar om ”deras” högtider och kulturella och religiösa traditioner. Arbetslaget känner sig dock inte bekväma med att föra informationen vidare till exempelvis kollegor och barn i förskolan eftersom de anser att de inte har tillräckligt mycket kunskap om ämnet. Arbetslaget diskuterar även att nyanlända familjer ska bo i Sverige och det är därför viktigt att de lär sig om svenska traditioner och normer istället för att enbart hålla fast vid ”deras” hemkultur. En av pedagogerna i arbetslaget skrattar och beskriver att hen gärna ”festar” mer och är villig att även fira utländska högtider. Pedagogen anser dock att det inte är möjligt då personalen i så fall skulle behöva uppmärksamma någon form av högtid varje dag med tanke på den mångkultur som finns på just dennes arbetsplats. Det andra diskuterande arbetslaget nämner att de tidigare använt sig av ”den mångkulturella almanackan” som benämner de stora religionernas högtider. Arbetslaget beskriver dock inte varför de inte använder almanackan längre utan det uppfattas som att den bara glömts bort.

Ett arbetslag diskuterar ett problem som uppstod på grund av kulturskillnader då ett av barnen och hans familj tillhörde Jehovas Vittnen och firade därför varken jul, lucia, påsk eller födelsedagar. Detta barn fick med andra ord inte medverka i förskolans uppmärksammande av dessa traditioner under exempelvis pyssel, sånger och andra aktiviteter gällande dessa traditioner. Pedagogerna såg detta som ett problem både för att barnet blev exkluderad från barngruppen men då en pedagog följde med detta barn så innebar det att resten av arbetslaget kunde bli underbemannade i vissa situationer. Vidare menar det andra diskuterande arbetslaget att de inte vill uppmärksamma barnens kulturskillnader eftersom det är då barnens olikheter uppmärksammas och problem skapas. Om det ändå skulle uppstå problem på grund av kulturskillnader så är det något som bara ska lösas.

Det finns en skillnad mellan de olika arbetslagen då vissa pedagoger diskuterar att det är deras uppgift att introducera och inkludera olika kulturer i verksamheten medan det andra diskuterande arbetslaget tycker att det ansvaret bör ligga hos de utländska vårdnadshavarna. Ett exempel som togs upp hos ett av dessa diskuterande arbetslag var hur vissa barn inte inkluderar griskött i kosten. Pedagogerna anser sig inte vara tillräckligt kunniga för att förklara denna kulturskillnad för barnen utan lägger istället ansvaret hos vårdnadshavarna och menar att det är deras ansvar att utbilda barnen inom detta.

Deras egna högtider lämnar vi till deras föräldrar att visa. Det är inte det vi vill fokusera på. Vi fokuserar på språk och så vidare.

Något som ett av arbetslagen diskuterar och funderar kring är skillnader under julen då de tidigare brukade bli inbjudna till kyrkan under denna högtid. Detta är inget som skett de senaste åren och arbetslaget tror att detta kan bero på att många av barnen inte firar de kristna högtiderna. Pedagogerna diskuterar att det nämligen har förekommit att vissa barn, såväl svenska som utländska inte har fått följa med till kyrkan för sina vårdnadshavare.

4.5. Analys av resultat

Trots att pedagogerna belyser vikten av att undvika ett *vi och de andra*-tänk så är det tydligt att några av deltagarna i sina svar utgår från just detta tänk då de exempelvis skriver ”deras sagor” och ”deras högtider”. Det vi som forskare funderar över är hur pedagogerna kan vara så noga med att berätta hur detta tänk inte får förekomma i verksamheten samtidigt som tänket tar så pass stor plats i resultatet av studien. Utifrån de diskussioner som vi har fått lyssna till under studiens gång så kan det uppfattas som att pedagogerna använder begreppet *vi och de*

andra omedvetet. Ett exempel som beskrivs i resultatet kring hur pedagogerna har sökt på internet och hittat födelsedagssånger på olika språk som de lyssnar på när barnen fyller år väcker tankar hos oss som forskare. Vi tolkar det som att avdelningen lyssnar på födelsedagssånger på olika språk när de barn som har annat modersmål än svenska fyller år. Det framgår inte om avdelningen sjunger födelsedagssånger på både svenska och hemspråket för de utländska barnen eller enbart på ett av språken. Det framgår inte heller hur avdelningen gör när det är ett svenskt barn som fyller år och inte har en utländsk sång att lyssna på. Det tåls att fundera över den problematik som kan uppstå när vissa barn får flera födelsedagssånger tillägnad sig, samtidigt som andra barn kanske bara får en. Här kan det vara viktigt att fundera över hur man som pedagog utgår från ett interkulturellt perspektiv när man väljer att peka ut barns olikheter och tydligt visar ett tankesätt kring *vi och de andra*.

Pedagogerna ser framförallt interkulturalitet som ett samspel mellan människor med olika etniska bakgrunder. De beskriver samspelet som en interaktion mellan ”oss svenskar” och invandrare. Trots att pedagogerna beskriver att det är personalens skyldighet att möta alla barn och skapa trygghet så är det ändå barnens etnicitet som är övergripande när pedagogerna benämner barnen.

5. Diskussion

Nedan kommer delar ur resultatet jämföras med den forskning som presenteras tidigare i arbetet. Vi kommer även att diskutera och problematisera resultatet.

5.1. Begreppet interkulturalitet

Pedagogerna i studien beskriver begreppet interkulturalitet som ett samspel mellan människor med betoning på samspelet mellan ”oss svenskar” och invandrare. Borgström och Graviz (2016) menar att interkulturalitet handlar om en interaktion mellan människor. Vidare förklarar författarna att människor enbart behöver ha olika kulturella uppväxter och att det inte handlar om etniska bakgrunder (Borgström & Graviz, 2016). Författarnas resonemang i förhållande till pedagogernas resonemang om interkulturalitet speglar sig i vad en kulturell bakgrund innebär. För deltagarna av studien tycks det vara självklart att en kulturell bakgrund handlar om etnicitet medan författarna förklarar det ur ett bredare perspektiv. Författarna ser den kulturella bakgrunden mer som en människas uppväxtmiljö vilket kan handla om att man exempelvis kan bo inne i en stad eller ute på landsbygden. Det är även tydligt att deltagarna av studien definierar begreppet etnicitet enbart utifrån familjernas hemländer. Denna definitionen beskriver dock

inte helhetsbilden av begreppet då Lahdenperä (2004) förklarar att etnicitet även handlar om kulturella identiteter, språk, religion och livsstil vilket inte alltid behöver syfta till vilket land barn eller vårdnadshavare kommer från.

Inom interkulturalitet förespråkar vissa pedagoger i studien om hur viktigt det är att verksamheten präglas av en vi-känsla där ett *vi och de andra*-tänk aldrig får förekomma. Detta kan jämföras med hur Lorentz och Bergstedt (2016) beskriver att människor kan jämföra sin egen identitet med andras och istället för att se olikheter se likheter. För att undvika negativt utformade grupper i förskolan, så som *vi och de andra* menar även vi forskare att en vi-känsla behöver vara central. Lorentz och Bergstedt (2016) och Kultti och Pramling (2017) förstärker pedagogernas resonemang kring att ett *vi och de andra*-tänk måste försvinna för att människor ska kunna ses som likvärdiga. Den tidigare forskningen belyser vikten av att undvika ett *vi och de andra*-tänk precis som deltagarna av denna studie. Huruvida pedagogerna använder begreppet i negativ bemärkelse är inget vi kan spekulera kring men precis som i Lunneblads (2009) studie görs det en skillnad på barn och invandrabarn. Pedagogerna gör en generalisering när de använder begreppet *vi och de andra* vilket Kultti och Pramling (2017) anser är lätt hänt även om tanken från början var på goda grunder.

5.2. Att arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv

Det finns en tydlig koppling mellan den data som samlats in jämfört med hur Lorentz (2016) beskriver att ett interkulturellt arbetssätt ska gå till. Deltagarna i studien menar att ett accepterande förhållningssätt till alla människor är en viktig grund för att arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv och de anser även att förskolans personal måste vara intresserade av barnens olika hemkulturer och även visa respekt gentemot dessa. Författaren förklarar att ett interkulturellt arbetssätt sker genom interaktion i möten mellan människor med olika kulturella bakgrunder. Denna typ av arbetssätt bygger på ömsesidig respekt, jämlikhet och social rättvisa (Lorentz, 2016).

Kultti och Pramling (2017) beskriver hur viktigt det är att pedagoger ger barn möjlighet att känna gemenskap och trygghet i flera kulturer, i såväl nya som i sin hemkultur. De anser att detta är pedagogers ansvar i förskolan vilket även går att styrka med förskolans läroplan då ett av strävandemålen i styrdokumentet innebär att varje barn ska få möjlighet att känna delaktighet i sin egen kultur men även få chansen att utveckla känsla för andra kulturer (Skolverket, 2016). Några av studiens deltagare menar även de att barn ska få ha kvar sin hemkultur, dock trycker de på vikten av att barnen faktiskt ska leva och bo i Sverige, därför

behöver de utländska barnen leva utifrån den svenska kulturen. Här går det tydligt att se en skillnad mellan litteratur och resultat då litteraturen beskriver att pedagoger ska ge barnen möjlighet att känna tillhörighet i flera kulturer. Några deltagare av studien anser däremot att de utländska barnen ska ta sig an och utgå från svenska normer då det enligt pedagogerna kommer gynna barnen i längden. Ett annat arbetslag förklarar dock att det kommer gynna barnen mer om de medverkar i en mångkulturell barngrupp då de automatiskt blir mer öppna och skapar solidaritet. Vi forskare uppfattar det som att de pedagoger som känner starkt för att de utländska barnen ska leva efter svenska normer är osäkra på hur andra kulturer ska kunna ta plats i just deras verksamhet. Genom det förskoleinitierade projektet är det tydligt att det finns en osäkerhet kring det interkulturella arbetssättet vilket även har syns under studiens gång. Om osäkerheten beror på en brist på utbildning, osäkerhet hos den enskilde pedagogen i dennes arbetssätt, om det finns för lite stöd i styrdokumentet kring interkulturalitet för pedagogerna eller av någon annan anledning är tyvärr inget som framgår i studien. Doverborg, Pramling och Pramling Samuelsson (2015) trycker på vikten av att introducera olika kulturer för barnen i förskolan. De menar att pedagogerna inte kan arbeta på ett interkulturellt sätt om olika kulturer inte tar plats i verksamheten (Doverborg, Pramling och Pramling Samuelsson, 2015).

5.2.1. Språk och kommunikation

Att språket är en stor del av det interkulturella arbetssättet framgår tydligt i såväl tidigare forskning som i resultatet av denna studie. Att personal i förskolan ska använda sig av sagor, berättelser och musik på olika språk anser både Straszer (2018) och vissa deltagare av denna studie. Författaren anser att pedagoger behöver ta tillvara på barns olika språkkunskaper som är en del av det interkulturella arbetssättet i förskolan (Straszer, 2018). I resultatet kan vi tydligt se att fem av de sex deltagande arbetslagen håller med författaren kring hur viktigt det är att ta tillvara på barns hemspråk, samtidigt som ett av arbetslagen anser att det är viktigare att de utländska barnen fokuserar på det svenska språket. I Barnkonventionen kan man läsa om hur alla barn oavsett etnicitet eller ursprung har rätt till sitt språk och sin kultur (UNICEF, 2009). Straszer (2018) och några av pedagogerna i studien är även överens om hur viktigt det är att barn i förskolan får ta del av varandras språk genom att till exempel lära sig enskilda ord och begrepp på de olika språken. Ett annat exempel som pedagogerna i studien nämner är att lära sig hälsningsfraser på varandra språk. Logvinova (2016) menar att barns identitetsskapande börjar redan i förskolan och påverkas till stor del av olika sociala möten. Straszer (2018) och

Asplund Carlsson och Lunneblad (2008) beskriver hur möjligheten till språkutveckling och kulturella möten påverkar barnens identitetsskapande på vägen att hitta sig själva.

Kultti och Pramling (2017) förklarar att generalisering uppstår när man tänker utifrån en *vi och de andra*-teori som därmed måste bort eftersom alla människor är olika oavsett etnicitet, språk eller kulturell bakgrund. Olikheter och likheter kommer alltid finnas i mänskligheten och genom interaktion mellan människor kan fördomar och generalisering minska (Kultti & Pramling, 2017). I aktiviteten som presenteras i resultatet kring födelsedagssånger kan det tolkas som att pedagogerna utgår från ett *vi och de andra*-tänk då de skiljer barnen åt utifrån deras etnicitet och hemspråk.

Lunneblad (2013) beskriver hur det svenska språket ofta kan pratas i koder som personer med annan etnicitet än den svenska kan ha svårt att förstå vilket han grundar i en av sina egna studier. Vidare menar författaren att det finns en problematik kring hur pedagoger väljer att använda sig av det svenska språket. Författaren ger exempel på detta genom att beskriva hur tidsbegrepp kan missuppfattas (Lunneblad, 2013). Även pedagogerna i denna studie beskriver att de utländska familjerna inte tycker det är lika viktigt att passa tider som de svenska familjerna tycker. De redogör även för utländska vårdnadshavare har svårt för att följa scheman när det gäller hämtning och lämning av barnen. Vi som forskare tänker att pedagoger behöver känna av situationen i mötet med vårdnadshavare och även förstå när det inte är lämpligt att prata i denna typ av koder för att undvika onödiga missförstånd. Även pedagogerna i denna studie beskriver hur förskolepersonal bör tänka på hur det svenska språket framförs och vilka ord de använder sig av när det pratar med barn och vårdnadshavare.

5.3. Pedagogers interkulturella kompetens

Ett av arbetslagen i denna studie diskuterar vikten av att vara med i sin tid, genom att till exempel följa nyheterna för att få en förståelse för den mångkultur som råder i den svenska förskolan idag. Även Borgström (2004) anser att pedagoger i förskolan måste skaffa sig ett nytt förhållningssätt till den nya verkligheten. För att förstå konsekvenserna av migrationsprocesser och allt vad detta innebär behöver den pedagogiska kompetensen utvidgas och moderniseras (Borgström, 2004). Arbetslaget i studien ser det som en nödvändighet att ha en förståelse för och kompetensutbildning kring till exempel traumahantering och att möta barn på flykt. Vidare menar arbetslaget att pedagoger behöver ha en förståelse för alla människor oavsett vilken kulturell bakgrund man har, de beskriver även att alla människor inte har samma förutsättningar som svenskar har. Lorentz och Bergstedt (2016) framställer att alla människor har såväl

olikheter som likheter och om man vågar bryta sig loss från *vi och de andra*-tänket kan vi se varandra som likvärdiga. Personal i förskolan måste därför komma ifrån detta tänk för att kunna skapa goda och trygga relationer tillsammans med barnen (Lorentz & Bergstedt, 2016).

I såväl tidigare forskning som i resultatet av denna studie är det tydligt att ett förhållningssätt och arbetssätt som präglas av öppenhet, förståelse för andra och att ha känsla för empati är grunden till en interkulturell kompetens. Både Lahdenperä (2008; 2018) och Borgström (2004) trycker på vikten av att pedagoger besitter just dessa kompetenser för att kunna arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv. I resultatet av denna studie presenteras det hur framförallt ett arbetslag anser att ovannämnda kompetenser måste finnas hos varje pedagog i verksamheten för att överhuvudtaget kunna arbeta inom skolväsendet. Även vi som forskare inom ämnet håller med om hur viktigt det faktiskt är att vara öppen för olikheter och att hålla sig uppdaterad med vad som händer runt om i världen för att kunna arbeta interkulturellt.

Lunneblad (2009) presenterar i en av sina studier att pedagoger i en förskola anser att det är de utländska vårdnadshavarnas ansvar att uppmärksamma just dennes hemkultur för avdelningen då pedagogerna själva inte har någon kunskap kring ämnet (Lunneblad, 2009). Även i denna studie nämner pedagoger att de inte är tillräckligt kunniga för att förklara olika kulturskillnader för barnen utan även dem lägger ansvaret hos vårdnadshavare med utländsk bakgrund. Att ställa denna typ av krav på utländska vårdnadshavare kan enligt oss som forskare tolkas som en orättvis behandling från pedagogernas håll. Ingen deltagande pedagog i varken Lunneblads (2009) eller i denna studie nämner något om att ställa denna typ av krav på vårdnadshavare som enbart lever utefter svenska normer och traditioner. Lunneblad (2009) kom i sin studie fram till att ett tänk kring *vi och de andra* förekommer i förskolans verksamhet. Trots att Lunneblads studie genomfördes för snart tio år sedan så kan vi än idag se ett liknande resultat i denna studie och återigen dra slutsatsen att det finns pedagoger som behandlar barn och vårdnadshavare olika beroende på etnicitet.

5.4. Traditioner och högtider i förskolan

Det går i denna studie att utläsa hur de sex olika arbetslagen utgår från samma traditionella normer när det kommer till att uppmärksamma traditioner och högtider. Det är tydligt att jul, påsk, midsommar och födelsedagar ligger som grund hos pedagogerna i deras planering av att uppmärksamma traditioner och högtider i verksamheten. Kultti och Pramling (2017) och Puskás och Andersson (2017) menar att det är svårt för pedagoger i den svenska förskolan att vara objektiva kring kulturella skillnader och traditioner då personalen ofta har en snarlik

kulturell bakgrund som kan påverka deras tankesätt. Trots att de flesta av högtiderna grundar sig i kristendomen är religion inte något som pedagogerna i denna studie utgår från när de väljer vilka högtider som ska uppmärksammas tillsammans med barnen. Arbetslagen förklarar att de väljer att uppmärksamma ovannämnda traditioner på grund av att de alltid har gjort det och för att det är den svenska normen. Puskás och Andersson (2018) beskriver att pedagoger i förskolan själva får bestämma hur mycket religion som ska ingå och uppmärksammas på just deras avdelning och även själva tolka hur kulturarv ska föras vidare.

Ett av arbetslagen i denna studie beskriver att de inte är bekväma med att uppmärksamma traditioner och högtider från andra kulturer än den svenska då de inte anser sig ha tillräckligt mycket kunskap inom ämnet. I denna studie säger pedagogerna att de väljer att exkludera utländska traditioner på grund av okunskap dock berättar några av arbetslagen att de uppmärksammar både halloween och alla hjärtans dag. Vi ställer oss då frågan vilka traditioner som räknas som utländska eftersom halloween faktiskt uppmärksammas i förskolan trots att högtiden inte är grundad i Sverige. Pedagogerna beskriver också att de gärna lyssnar på utländska familjer när de berättar om "deras" högtider och kulturella traditioner men anser att det ändå är den svenska kulturen som ska genomsyra verksamheten. Lunneblad (2009) redogör även i sin studie för hur de deltagande pedagogerna känner en stor osäkerhet kring arbetet med *de andras* kulturer eftersom det finns en brist rent kunskapsmässigt. Pedagogerna i Lunneblads studie ställer sig frågor kring vad det faktiskt är de ska göra och hur de ska kunna göra det då deras osäkerhet återigen hämmar dem från att arbeta interkulturellt (Lunneblad, 2009).

5.5. Framtida studier

Det hade varit intressant att göra samma undersökning på pedagoger runt om i hela landet eller åtminstone runt om i Skåne vilket även hade ökat studiens generaliserbarhet. Det som hindrar oss i detta fall är tidsbristen och budgeten till arbetet. Vi skulle även vilja bredda perspektivet på arbetet som nu har förhållit sig till pedagogers perspektiv. Tankarna dras åt att även fokusera på barns perspektiv. Frågor som vi skulle vilja inkludera i arbetet är: Uppmärksammas högtider ur barns perspektiv, barnperspektiv eller vuxenperspektiv? Vilka kulturella skillnader ser barn i förskolan? Även här är det tidsbristen som hindrar oss och även rädslan över att validiteten inte blir tillräckligt hög då det finns en risk att studien blir för bred.

Denna studie grundar sig enbart på data insamlad från pedagoger som är verksamma i två förskolor i Skåne. Vi finner det intressant att i framtiden även studera hur pedagoger från en

mångkulturell förskola arbetar jämfört med en förskola som inte är mångkulturell. Hade resultatet blivit annorlunda?

6. Sammanfattning

När människor med olika kulturella bakgrunder möts och interagerar med varandra kan man beskriva detta med begreppet interkulturalitet. Då mångkulturen är så pass stor i Sveriges samhälle idag menar vi forskare att människor behöver skapa en förståelse och solidaritet för varandra, detta för att kunna skapa ett hållbart socialt samhälle. Läroplanen för förskolan beskriver att den växande rörligheten över nationsgränserna bidrar till en större kulturell mångfald i förskolan, vilket ger barn möjlighet att utveckla respekt och lära sig att ta hänsyn till alla människor oavsett bakgrund och etnicitet (Skolverket, 2016).

Studiens syfte ligger på medverkande pedagogers arbetssätt med interkulturalitet samt hur de planerar och arbetar utifrån ett interkulturellt perspektiv. Studien utgår från och genomsyras av en teori kring *vi och de andra*.

Tidigare forskning beskriver att pedagoger behöver skaffa sig ett nytt förhållningssätt till den nya verkligheten. Den pedagogiska kompetensen behöver moderniseras för att människor ska kunna förstå konsekvenserna av migrationsprocesser. En interkulturell kompetens bygger på öppenhet och förståelse vilket kan leda till god kommunikation mellan människor med olika kulturella och etniska bakgrunder. Grunden till ett interkulturellt arbete handlar om att vara öppen för människors olikheter, undvika fördomar och generaliseringar (Borgström, 2004; Lahdenperä, 2008; Lahdenperä, 2018). För att kunna se alla människor som likvärdiga måste ett tänk kring *vi och de andra* försvinna (Lorentz & Bergstedt, 2016). Den svenska förskolans läroplan redogör för hur pedagoger har ett uppdrag att föra det svenska kulturarvet såsom traditioner och högtider vidare till barnen i verksamheten men även arbeta interkulturellt, dock går det inte att utläsa hur detta ska gå till utan det är något arbetslaget själva får tolka (Puskás & Andersson, 2018).

I studien samlades data in genom ett kvalitativt frågeformulär där sex arbetslag från två olika förskolor deltog. Inledningsvis delades formulären ut till fyra arbetslag men eftersom vi uppfattade resultatet som tunt så valde vi att inkludera ytterligare två arbetslag där även fältanteckningar av arbetslagens diskussioner togs.

I resultatet av studien framkom det hur arbetslagen menar att alla människor lär sig av varandra, de beskriver även att det är viktigt med ett samspel mellan ”oss svenskar” och invandrare; ”de

lär från oss, vi lär från dem”. Även fast pedagogerna i studien är tydliga med att ett tänk kring *vi och de andra* inte får förekomma är detta tänk ändå centralt i pedagogernas svar och diskussioner. De övergripande svaren i studien handlar om att personalen i förskolan måste visa respekt mot alla kulturer och även lära barnen om solidaritet. Samtliga arbetslag anser att alla nyanlända människor har rätt att ha kvar sin hemkultur samtidigt som de även trycker på vikten av att utländska familjer lär sig den svenska kulturen och blir en del av denna.

Sammanfattningsvis är studiens frågeställningar besvarade och deltagande pedagoger beskriver att de arbetar interkulturellt genom att till exempel låna böcker och läser sagor på olika språk, uppmärksammar barnens hemspråk och intresserar sig för barnens olika hemkulturer. De högtider och traditioner som präglar de olika verksamheterna är jul, påsk, midsommar och födelsedagar. Anledningen till varför pedagogerna väljer att uppmärksamma just dessa beror på att deltagarna av studien anser att de tillhör den svenska normen och dessa högtider ligger så rotade i pedagogernas kultur. Pedagogerna är villiga att uppmärksamma fler traditioner och högtider i förskolan men anser sig sakna kunskap och tid för att detta ska bli möjligt. Några av de kompetenser som arbetslagen i studien anser vara av stor vikt för att arbeta interkulturellt är att kunna ha en förståelse för andra människor och olika kulturer. De föredrar även att personalen i förskolan har kunskaper kring olika kulturella aspekter.

7. Referenser

- Asplund Carlsson, Maj & Lunneblad, Johannes. (2008). När han är arg är han turkisk – identitetsskapande i Lin Hallbergs kompisbokstrilogi. Malmö Högskola.
- Borgström, Maria (2004). Lärarens interkulturella kompetens i undervisningen. I Lahdenperä, Pirjo (red.). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur, s. 33–56
- Borgström, Maria & Graviz, Ana (2016). Kan interkulturellt lärande bidra till fred i världen? – Undersökning om fred, kreativitet och lärande. I Lorentz, Hans & Bergstedt, Bosse (red.). *Interkulturella perspektiv – pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur s. 189–196
- Denscombe, Martyn (2016). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Doverborg, Elisabet, Pramling, Niklas & Pramling Samuelsson, Ingrid (2015). *Att undervisa barn i förskolan*. Stockholm: Liber
- Eliasson, Annika (2006). *Kvantitativ metod från början*. 3. Uppl. Lund: Studentlitteratur
- Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (2015). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber, s. 16–41
- Kultti, Anne & Pramling, Niklas (2017). *Barns rätt till rötter och fötter – berättande för samverkan i mångfaldens förskola*. Stockholm: Liber
- Lahdenperä, Pirjo (2008). *Interkulturellt ledarskap – förändring i mångfald*. Lund: Studentlitteratur
- Lahdenperä, Pirjo (2018). Barnuppfostran och föräldrasamverkan – hinder och möjligheter. I Lahdenperä, Pirjo (red.). *Den interkulturella förskolan – mål och arbetssätt*. Stockholm: Liber, s. 61–72
- Logvinova, Olga K. (2016). Socio-pedagogical approach to multicultural education at preschool. *Konferensbidrag vid ECCE, 2016. Procedia-Social and Behavioral Sciences 233 (2016) 206–210*. Doi:10,1016/jsbspro2016.10.203
- Lorentz, Hans (2016). Interkulturell pedagogisk kompetens – transformativ, akademiska kunskap om interaktion i dagens skola. I Lorentz, Hans & Bergstedt, Bosse (red.). *Interkulturella perspektiv – pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur s. 161-180

Lorentz, Hans & Bergstedt, Bosse (2016). Interkulturella perspektiv – från modern till postmodern pedagogik. I Lorentz, Hans & Bergstedt, Bosse (red.). *Interkulturella perspektiv – pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur. s. 13–46.

Lundgren, Ulf. P (2014). *Lärarens handbok: Läroplaner, skollag, yrkesetiska principer, FN:s barnkonvention*. 10. Uppl. Lund: Studentlitteratur

Lunneblad, Johannes (2013). Tid att bli svensk: en studie av mottagandet av nyanlända barn och familjer i den svenska förskolan. *Nordic Early Childhood Education Research* 6 (8), s. 1–14.

Lunneblad, Johannes (2009). En målsättning för de andra – Förskolepedagogers tal om barn och föräldrar under planering och utvärdering på en förskola med en kulturellt blandad barngrupp. *Nordic Early Childhood Education Research* 2 (3), s. 115–125.

Puskás, Tünde & Andersson, Anita (2017). "Why do we celebrate...?" – *Filling Traditions with Meaning in an Ethnically Diverse Swedish Preschool*. Department of Social and Welfare Studies, Linköping University. DOI:10.1007/s13158-017-0182-8

Puskás, Tünde & Andersson, Anita (2018). *Preschool teachers as keepers of traditions and agents of change*. Taylor & Francis Group: Informa UK Limited

Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Reviderad 2016. Stockholm: Skolverket.

Straszer, Boglárka (2018). Transspråkande och interkulturalitet i en förskola med sverigefinsk profil. I Lahdenperä, Pirjo (red.). *Den interkulturella förskolan – mål och arbetsätt*. Stockholm: Liber, s. 95–112

Trost, Jan & Hultåker, Oscar (2016). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur

UNICEF (2009). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Vygotskij, Lev (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalo

Bilaga 1 – frågeformulär

1. Hur många är ni som svarar på denna enkät?
2. Vad betyder begreppet interkulturalitet för er?
3. Hur arbetar ni utifrån ett interkulturellt perspektiv i ert arbetslag? Ge gärna konkreta exempel.
4. Hur skulle ni vilja arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv i verksamheten?
5. Vilka kompetenser anser ni är viktiga för en pedagog att ha för att arbeta utifrån ett interkulturellt förhållningssätt? Varför?
6. Vilka traditioner (kulturella och/eller religiösa) uppmärksammar ni tillsammans med barnen på förskolan? Varför väljer ni just dessa?
7. Har ni någon gång upplevt kulturskillnader som problematiska? Hur?